

Iacobi Menochij

- ret, illam esse realem, non autem personalem; quemadmodum affirmat Dynus, Oldradus, Bartolus, Baldus, Anchuanus, Aretinus, Romanus, Decius, Zasius, Craueta, Natta, & Marinus Freccia, quos concessi, & sequetus sum in dicta presumptione 103.nu.24. Et concessionem realem censeri perpetuam respondit Socrinus & nior in dicto cons. 84.nu.5. vers. quod si priuilegium; qui dixit, priuilegiū & concessum personā, quā non moritur, sicuti non mori vniuersitatem certū est, dicitur perpetuum, & ob id (subiungit Socinus) nō extinguitur ipsa concessio, & priuilegium morte concedentis, nec eius, cui facta est ipsa concessio. Et rursus 13, cum & concessio fuerit ex causa onerosa, vt diximus supra, non potuerit a Duce illo, nec nunc ab eius successoribus reuocari, vt latissime tradit Tiraquellus in l. si vñquam. in verbo. donatione largitus. nu. 14. C. de reuoca. donatio.
- Quarta est conclusio. Vigleuanenses esse manutendos, & conseruandos in sua quasi possessione conducedi has aquas, soluta mercede solidorum quatuor pro singula pertica. Hac conclusio vel ex eo primū probatur; quod constat, ciues aliquos virtute, & causa illius Ducalis concessionis esse, etiam hoc tempore in hac quasi possessione conducedi has aquas, soluti solidis quatuor pro singula pertica. Porro posseſſio seu quasi vniuersitatis & conseruatur per singulos de ipsa vniuersitate. Ita docuit Castren. in l. sicut. §. 1. ff. quod cuiusque vniuer. nomine. Et multis cōprobat Craueta in cons. 292. nu. 2. & prater eum in specie magis respondit Parisius in cons. 111. nu. 70. lib. 1. post Aretinum, & Socinus sen. in l. 1. §. vlt. ff. de acqua, posseſſionem seu quasi vniuersitatis conseruari per vnum ex vniuersitate possidentem: cum dicatur vniuersitas dedisse mandatum illi possidenti, vt quodammodo vniuersitatis nomine possideat.
- Nec repugnat, si dicatur, q̄ imò potius conseruādi, & manutenendi sunt Reuerendi Fratres Gratiarum in sua quasi possessione locandi dictas aquas, quibus magis placet, & ea cōsercede, & portio, quod eis liber, cūm sit noua, & recens, & antiqua quasi possessio. Nā respondetur primò, antiquorem esse quasi possessiōnem ciuitatis conseruatam, vt diximus per ciues illos, qui hactenus conduxerunt dictas aquas, soluta mercede solidorum quatuor tantū. Est etiam quasi possessio ciuitatis magis iusta: cūm manifeste cōstet de eius titulo ex concessione facta à dicto Duce Io. Galeacio. Et propterē hāc ciuitatis possessio seu quasi anteponenda illi Reuerendorum Fratrum, iuxta ea, quā post alios fusē scripti in commentarijs de retinenda possēſſione, remedio tertio nu. 725. cūm dixi; q̄ ille, qui probat possēſſionem suam antiquorem & præfertur suo aduersario posteriori possessori, & nu. 733. dixi; quod etiū duo contendentes de possēſſione probant eā aqua lis temporis: attamen ille præfertur, qui suā possēſſio ni titulum & habet. & nu. 736. adiunxi, quod ex duobus probantibus possēſſionē equalis temporis, ille præfertur, qui ostendit antiquorem titulum, sicuti ostendunt Vigleuanenses, dūm probarunt titulum, sicque concessionem eis factam à dicto Duce Io. Galeacio ante donationem prædiorum factam dictis Reuerendis Fratribus Gratiarum.
- S V M M A R I V M .
- 1 Peculatus crimen esse officialis expilantis ararium.
  - 2 Criminaliter agi contra dantem occasionem damni.
  - 3 Dolum præsumptum non dare actionem criminalem.
  - 4 Dolum verum cognosci ex indiciis manifestis.
  - 5 Damnum ferre is debet cuius leuissima culpa fit.

6 Secretarium Principis teneri ob leuissimam culpam numero 7.

8 Scribe munus, & Secretarij idem.

9 Dolo facere qui facit in re alterius, quod in sua non faceret.

10 Dolum ex mendacio argui.

11 Testi digniori credi. num. 12.

13 Testi antiquiori credi. num. 14.

15 Dolum esse in rescripto tacere tacenda.

16 Obreptionem in precibus esse tacere tacenda.

17 Culpam latam esse dolum.

18 Culpam latam esse negligere officium suum.

19 Dolum præsumi ex inuolucro verborum.

20 Verba generalia esse inuoluta.

21 Decretum interpretari iuxta preces, in dubio. nu. 22.

23 Decretum intelligi iuxta preces, cum continet indeterminata. num. 24.

25 Principem non esse absurdum concedere plus petitis.

26 Secretarium Principis esse in dolo, qui non clare concipit rescriptum.

27 Interpretationem iuris non cadere in idiotam.

28 Officiales Mediolani ex stylo solere obseruare verba Decretorum, non petitionis.

29 Rescriptum Principis, quandoque, posse suppleri ex petitione.

30 Latam culpam esse, artis sue non esse diligentem obseruatorum.

31 Lewis culpa definitio.

32 Leuissimam culpam esse, non facere quod diligenteris in ea arte de qua agitur faceret.

33 Damni occaſionem dantem teneri ad damnum.

F A C T I   S P E C I E S .

Administratores Hospitalis Sancti Iacobi ciuitatis Alexandriae erēcti pro militibus Hispanis infirmis anno 1596. menſe Augusto obtulerūt preces Illustriſ. atq; Excellent. D. Comeſtabili Castiliæ Gubernatori huius Domini Mediolani, peccates, ut Sua Excell. dignaretur ſolui facere Ioanni de Herera dicti Hospitalis capellano, ac executori testatorum militum ab eadē Excel. electo, legata dicto Hospitali relicta à militibus, qui deceſſerunt Pineroli, & in Burgundia, quorum militum testamenta dixerunt dicti administratores fuisse rogata per Petrum de Lasarte.

Die 27. eiusdem mensis Augusti Gaspard Echiarri Secretarius prefati Excel. D. Gubernatoris edidit decretum his verbis Hispanis à se conſcriptum. El Veedor generale, y Contador principale vean las quentas de todos los soldados muertos en Pinerol, Borgonya, y este eſtado, cuyos testamentos lechos por Pedro de Lasarte Escrivano del Ejercito, fueran presentados en sus oficíos por el licenciado Iuan de Herrera capelan del Hospital de Alessandria, y rematadas las quentas de todo lo que a los dichos Soldados ſe les deuiere, ſe libre al dicho licenciado Iuan de Herrera come a testentario de los defuntos nombrado por Su Excel. Echiarri.

Eodem anno 1596. die 22. Octobris editum fuit simile decretum, ut idem fieret pro testamento dictorum militum rogatis à Ioa[n]ne de Medina.

Præſupponitur etiam in facto; quod virtute dictorum decretorum Veedor, & Cuntador curarūt confici calculos ſtipendiorum (pages vulgo appellamus)

Consilium MCXCVI.

169

mus) dictis militibus restantium; & confeſſis ipſis calculis ſolui à T. besuaria dicto Herera, non ſolum legata à dictis militibus relicta dicto Hospitali: ſed etiam reſiduum pagarum, quod ſuit prater ipſa legata aureorū quinque mille quatuor centum & decem & ſeptem, afferentes dici Veedor, & Cuntator, ſic mandatū ſibi fuſſe ex decreto, quod ſcilicet confici curarent calculos totius quātitatis debita dīcītis militibus, & illam ſolui facerent dicto Herera.

Præſupponitur etiā in facto, prefatum Illustriſum atque Excellentiſ. Do. Comeſtabilem die 8. February 1597. ſuis litteris ad Illust. Do. Queſtorem Mendociam vnum ex Regijs delegatis ſic ſcripſiſſe. Hauendomi parecido neceſſario por lo que ſe trato en la ultima iunta ſobre eſto negotio de los testamentos, que ſe entienda que orden mio tuuo el Secretario Echiarri, para hazer à quelloſ decretos de 26. de Agoſto y 12. de Octubre del anno paſado, digo, cheſe me dio un memorial en nombre de los Hospital de Alexandria ſobre que eſta el primer decreto, que arriuā ſe acusa del tenor, que por el ſe vera, y que hauendome detenido en despachal le algunos dias, me le consulto uelimamente el Secretario, dizele, que antes de reſolverme, queria ſaber que ſuma de dinero importaria, reſpo diome que trecentos, o quattrocientos ducados, mande que ſe pagaffen, al Clerigo no le conocia aunque hauia oydo nombralle; ni me acuerdo de hauerle diſputato por testentario, por que las ordenes para el Hospital del Ex. ha mucho tpo que ſe hyſteron, a laſquales me remito, lo que ſe ciero es, que quando el memorial ſe me conſulto, no ſe trato de encargar a el ni a otro la cobrança de los testamentos, y en quanto al segundo memorial no tengo memoria, de que ſe me haya conſultado.

Regi Delegati cauſa diligenter pertractata, & cognita, condemnarunt dictum Secretarium vna cum Didaco de Velasco vicesgerente Cuntatoris principalis in ſolidum ad reſtitucionem pecunia indebitè exacte, ſicuti legitur in ipſa ſententia. Rationes autem, & cauſas, quibus ad ita indicandum moti ſunt ipſi Delegati, nunc commemorabimus.

Initium à Domino.

C O N S I L I U M   M C X C I V .

Iudicium, quod Regius fiscus instituit aduersus Secretarium ob decretā à ſe conſcripta, & edita pro exigenda pecunia militibus de bita, ſuorum ſtipendiorum cauſa, ſuit prium criminale, poſtmodo ciuile. Vno enim, ac altero agi poſſe iudicio contra Principis officialem, cuius dolo, vel culpa furriū eius erarium fuit explatū, certum eſt. Nam crimen hoc peculatus & appellatur, ſicuti Paulus ex Laboneſ ſententia reſpondit in l. facrilegij. la ſeconda. §. Labeo. ff. ad leg. Iuliam pecula- definit, peculatum eſſe pecunia publica, aut ſacræ furum. Et quod Paulus, & Labeo de pecunia publica cē ſuit; Macianus in l. 4. §. vlt. cod. titu. idem dixit, de re ciuitatis. Et Vlpianus in l. facrilegij. la prima. §. vlt. cod. titu. de auro, & argento Cæſaris. & adiungit ipſe Liber Duodecimus.

Vlpianus hoc crimine teneri, & eum, qui furandi ſi- num præbuit, ſinum intelligo, potestatem, & facultem, ſicuti doctiſ. Budæus in annota, ad Pandectas ad l. qui testamentum. ff. de probat. explicans locum M. Ciceronis ad Q. Fratrem, in ſinu habere, dixit, ſignificare, in potestate habere. Qui ergo furandi ſinum, hoc eſt potestatem, ſeu cauſam præbuit, perinde (inquit VI pianus) habetur, atque ſi manifesti furti condemnatus eſſet, & famosus efficitur. Regius itaque Fiscus exi- mauit, aduersus Secretarium agi poſſe de peculatu, vt pote, q̄ in cauſa ſi fuerit, vt hoc crimen committeretur ab Herera, Saluateria, & alijs eorum socijs. Et addebat ipſe Fiscus, quid ſicuti criminaliter & agi poſteſt contra eum, qui priuato dammum dedit, vel cauſam, & occaſionem dandi præbuit. l. ex maleſicio. ff. de aſt. & obl. & in inſit. de obligat. quæ ex delicto in princ. Quantò magis criminis accuſatio moueri poſteſt aduersus eum, qui cauſam dedit expillandi Principis ararium?

Cæterum criminaliter agendum non eſte aduersus Secret. viſum fuit Regijs delegatis; propriea quod, vt contra aliquem agatur criminaliter requiritur, q̄ iſo do lo & manifeſto deliquerit. cū non ſufficiat preſumptus: ſicuti tradunt Bar. in l. quod Nerua. nu. 13. ff. depositi, Aegid. Bossius in traſt. cauſarum criminalium in tit. Quomodo procedatur per actionem in delictis. n. 37. Io. Milleus in praet. criminib. rub. accusationis formula. nu. 12. & 13. Iul. Clarus in praet. criminib. §. homicidium. col. 2. vers. hec tamen conſluo. & Dolus autem verus, & manifeſtuſ eſt, qui manifeſtiſ, & claris indicij inducit. l. dolum. C. de dolo, & ſcribūt Bar. in d. quod Nerua. nu. 14. Ale. in cons. 103. nu. 13. lib. 1. Paris. in cons. 40. nu. 30. lib. 1. Io. Coraſius in lib. 4. miſcella. iuriſ. c. 1. nu. 2. & ego ipſe in comment. de preſump. li. 5. preſump. 3. nu. 5. Porro cum nulla manifeſta, & clara dolis indicia contra Secretarium extare pro comperto habuerint dicti Delegati; aduersus eum criminaliter procedendum non eſte declararunt.

Iudicio autem ciuilis agi, procedi, & damnari debere iudicarunt iij de Delegati, vt predictus Secret. rependat dammum Regio arario illatū à prædictis ſi furibus, & ex pillatoribus. Quando dānum ſentire & ferre is debet: cuius etiam leuiffima ſecutum eſt, vt ſtatuit Iuſtinianus in §. vlt. iſt. de noxa. & respondit Cæpolia in cons. 69. nu. 5. iunctis hiſ, que ſubiungit. nu. 6. Sic dicitur eū, qui rei tenet custodiā, & ſi qua leui, vel leuiffima cauſa detrimēntū aliquot euuenit, repēdere illud de bēſe; ſicuti respondit Vlp. in l. ſed de dano. ff. locati, vbi annotauit Acurſius, vt ſcribunt Salic. in l. in iudicio. C. eo. Corn. in cons. 242. li. 1. Gram. in cons. 40. nu. 1. in criminalib. Crau. in cōſ. 97. nu. 2. Burs. in cons. 53. nu. 25. lib. 1. & ego ipſe in cons. 118. nu. 2. & 3. li. 2. Quod ſi dānum & eſt rependendū ab eo, cuius culpa leuiffima, vel ſaltem leui ſecutū eſt, quanto magis, ſi eius dolo, vel lata culpa? Quod verò Secret. & de dolo, lata culpa, leui, ac leuiffima obligatus fuerit vel ex eo clare cōstat, q̄ ſi ob dolum, & omnem culpam tenetur, qui officiū, & munus aliquod administrandū, & gerendū ſuſcipit, vt tradunt Bar. in l. quod Nerua. nu. 31. ff. depositi. Ale. in cons. 41. nu. 6. li. 3. Corn. in cons. 61. nu. 3. lib. 1. Soc. ſen. in cons. 149. nu. 1. li. 1. & Paris. in cons. 123. nu. 5. & 6. lib. 1. & tunc maximē verum hoc eſſe dicimus, quando officiū, & munus eſt valde graue, in qua magna hominiſ fides, & prudentia requiriſt quale eſt officiū Secretarii Principis, qui olim apud prīſcos Romanos ſcribi & appellabatur; ſicuti ſcriptum reliquerunt Ioan. Pyrrhus in traſt. de magiſtratibus Romanis in 1. par. nu. 3. 1. Vldaricus Zafius in 1. 2. §. poſtea cum Appius nu. 11. & 12. ff. de orig. iur. & Purpur. in 1. nu. 301. & 302. ff. de officio eius. Scribe autē munus, & officiū, quemadmodum grauiffimum eſt, ſic ad illud

8 manus ſcribi & appellabatur; ſicuti ſcriptum reliquerunt Ioan. Pyrrhus in traſt. de magiſtratibus Romanis in 1. par. nu. 3. 1. Vldaricus Zafius in 1. 2. §. poſtea cum Appius nu. 11. & 12. ff. de orig. iur. & Purpur. in 1. nu. 301. & 302. ff. de officio eius. Scribe autē munus, & officiū, quemadmodum grauiffimum eſt, ſic ad illud

Iacobi Menochij

illud non assumebantur, nisi honesto loco nati, fide, & prudētia cōspicui; vt testantur p̄c̄itati doctores; & alijs cōprobant. I. Corasius in d. §. postea cū Appius. nu. 6. Quod & hodie obseruatur in his Principū Secretariis, scribisq; qui circa grauiſſima eorū cū alijs Principib; ac populis negotia versantur; illaq; p̄traclat. Et quōd maiora illa sunt, eō ēt major cura, diligentia, fides, & prudentia necessariā adhibenda, & p̄fātā est. Porrō Secretariū hunc, de quo agimus, in conscriptio-
ne, & editione suorum Decretorū non solum leuem, & leuissimam admisisse culpā, sed ēt dolum facile demonst̄atur. Dolo salēt p̄fāmpto egisse, Primō con-
iecturam facit, quod is dolo t̄ facere dicitur, qui in re alterius facit, quod in te propria non fecisset; vt scribūt Bar. in l. q; Nerua. n. 13. ff. depositi. Porrō Secretarius iste in te tua nō admisisset Hereram illū falsum procuratorem, seu testamentarium hoc est executorē testamen-
torum illorum militū, qui dicebant legasse Ho-
spitali, vel illud hāredem fecisse, ad exigendam pecu-
niam Hospitali Alex. debitam; sed volūsset videre, &
fanē dīligerter legitimū ipsum mandātū; & scire cer-
tam summā crediti. Si hoc idē pro Regie Cameræ vi-
litate p̄fāt̄ Secretarius non vtiq; tam ingentem sum-
mam, p̄t̄ illam Hospitali debitat, à Regio etā
rio non suffurasset insignis ille fur, & fraudator Hera-
ra. Non etiam deceptus fuisset Illust. atq; Excellētis.
D. Gubernator, qui scriptis est attestatus, se existimā-
se, Hospitalē non excedere summam tercentum aureo-
rum: cum tamen exacti fuerint vltra sex mille.
Secundō accedit, q; t̄ dolus ex mendacio arguitur. I.
Si quis affirmauerit. I. q; venditor. §. 1. & I. eleganter. §.
idem Pomponius. ff. de dolo, & scribunt Caſtr. Roma-
nus, Anchar. & alij quamplurimi à me congesti in cō-
mentarijs de p̄fāsumpt. lib. 5. p̄fāsumpt. 3. nu. 53. Porrō
mendaciū dixit Secretarius suo illo in Decreto, dū
affirmauit, Hereram fuisse electū ab Excell. D. Guber-
natore in executorē testamentorum dictorū militū.
Mendacium hoc sanē fuit, quia si talis is fuisse, ipsum
mandatum, & facultatem exequi facendi testamento
p̄dīcta militū, exhibuisset iunc Secretarius, quan-
do iusus fuit illud producere, nec poterat se excusare,
q; vel amiserit, vel ipse Herera abstulerit, quia ab Ho-
spitalarijs, vel Notarijs de illis testamentis rogatis po-
tuisset habere. Detergitur etiam mendacium Secretarij ex attestatione p̄d. Excell. Gubernatoris, qui con-
stanter asseruit, se non elegiſſe dictū Hereram, vt eset
executor testamentorū dictorū militū, & q; ipse Se-
cretarius sibi dixit, summā crediti Hospitalis esē ter-
centum, vel quatuorcentum aureorum, cuius quidem
quantitatis, vel paulo plus, vel minus, si Secretarius ex
pressim mentionē fecisset, vt pat erat, in decretis, surū
non commisſerit insignis fur ille Herera. Et q; magis
credendum sit ipsi Excell. Gubernatori, q; ipsi Se-
cretario, certū est. Nā quando duo inter se de aliquo actū
contrarij sunt, maior adhibetur fides t̄ digniori, quā
minus digno. Ita sanē dicimus, maiores fidē adhiben-
dam else Sacerdoti t̄ testi, q; ſeculari; ſicut ex aliorum
tententia scribunt Ruy. in confi. 137. nu. 2. lib. 5. Rol.
in cōf. 24. nu. 52. 54. lib. 1. & Craue. in confi. 267. nu. 2.
Idem de testimonio t̄ Principis tradunt, idem Craue.
in confi. 272. nu. 16. ver. Secundō probatur, & Gram.
in decif. 59. num. 41. qui dixerunt p̄fāfērri testimonio
notarij. Sic quoq; testibus senioribus t̄ tanq; dignio-
ribus magis credi, quām junioribus affirmant relati à
Tiraquelle de iure primig. in procēmio. nu. 148. sic vi-
ti testimonium p̄fāfērri testimonio mulieris ob maio-
rem dignitatem scribit Corsetus in singularibus. in ver-
bo. testis. incipit. Duo testes masculi.
Tertiō vel ea quoq; rōne detegitur dolus t̄ Secretarij, q; dolum is cōmitit, qui rescriptū, & concessionem

aliquam à Princeps subripit, tacendo qualitates alio-
qui in precibus exprimendas, vel narrando falsas; ſicut
i responderunt Bal. in confi. 33. 5. Statuto cauetur. col.
1. lib. 3. & in confi. 306. Proponit, q; quidam Antoneolus in fine. lib. 5. & Abbas in confi. 109. in ſecondo
dubio. lib. 2. quos ſecutus est Craue. in confi. 282. nu. 7.
prop̄ finē. ver. ſimiliter tacens. & ver. & per hoc facit.
Et idem ego ipse ſcripsi in lib. 2. de arbitrijs iud. ca-
ſu. 20. n. 54. Porrō cōſtat, Secretariū ſubripuisse, vel
obripuisse facultatē conſribendi, & edendi dictū de-
cretū de cōficiendis dictis calculis, & danda librantia
16 pro ſolutione. Eſt ſanē obreptio t̄ vel ſubreptio, qn̄ in
precibus, vel narratū, vel tacētū qualitates aliqua, quā
ſi reficiuſſet Princeps, vel nō cōceſſifet petita, vel di-
ſificiliuſſet conceſſifet; ſicut ſcripsi in dicto caſu 201. nu.
24. post Iaf. in l. 1. nu. 2. & nu. 6. C. ſi cōtra ius vel vtil.
publ. Dec. in confi. 54. nu. 20. & alios quāplures. No-
ſtro in caſu Secretarius ſignificauit Excell. Guber-
natori minorē ſumman crediti exigendā, quām reuera-
erat, vt facile ipsum Gubernatorē induceret ad conce-
dendū poſtulata, quā non cōceſſifet, ſi nouiſſet longē
maiore ſuife quantitatē. Nam certū eſt, q; non ſolū
priuati homines, ſed etiam Principes difficultius conce-
dunt maiora, quām minorā, ſicut docet experientia.
Quarto Secretarij dolus, vel ex eo colligit, q; i cauſis
17 pecuniarījs, qualis eſt de qua agitur, lata t̄ culpa dolo
& qui paratur; ſicut affirmant Bar. in l. q; Nerua. nu.
20. ver. & ideo. ff. depositi. Sal. in l. 1. nu. 5. C. depositi.
Butr. in c. 2. nu. 4. de confi. Card. Zabarella in confi.
5. nu. 2. Petrus Rebuffus in l. latā culpā. col. 4. ver. ego
18 tamen ff. de verbo. Sign. Culpa t̄ aut lata eſt, quando
quis eſt negligens in arte ſuayt tradunt Bart. in d. l. q;
Nerua. nu. 17. Salicetus p̄cītato in loco. ver. fallit ra-
tione officij Grāmat. in voto. 21. nu. 15. & Rebuffus
in l. cedere. §. lata. & in l. latā culpā. de verb. sign. Alexan.
in l. 2. ff. quod cuiusq; vniuers. nom. Sic dicimus
eum eſſe in lata culpa, qui non inquirit id, quod alij fo-
lent inquirere. Ita ſcripsi in confi. 118. nu. 8. post Cra-
uetta in confi. 115. nu. 3. in confi. 132. nu. 13. & alibi.
Porrō Secretarij non mediocris negligentia hoc in he-
gōto detegit ex eo, q; neglexit ſcire, an verē Hera-
ra eſſer testamentarius, quā, & quot eſſent legata à mi-
litib; reliqua; ac demum reliqua, quā ſimiſſa graui in
negotio necesse erat cognoscere. Et eō magis damnāda
eſt hāc negligentia Secretarij, qui, vt diximus ſupra,
pro ſuo munere, & officio debuit eſſe prudens; hoc eſt
habere debuit ſcientiam rerum expetendarum, & fu-
giendarum; ſicut ſcriptum reliquit Cicero in lib. 2. de
officijs, prudentē talē else & annotauit in l. 2. de arbitrijs
iud. caſu 426. nu. 9. vbi idem prop̄ ſcripsi ex Plato
ne in Alcibiade, qui dicebat, prudēt illū else, qui agē-
da, dicendaq; cognoscit, iprudēt vero q; neutra videt.
Quinto, & vltimō Secretarij dolus probatur; quia
19 dolosē ſi facere p̄fāsumit, qui ſub inuolero, & ob
ſcuritate verborū aliquem decipit; vt respōdit Craue.
in confi. 142. nu. 19. ſic & qui apud Princeps vntur
verbiſ generalibus eū nō certiorando, ſicut poſt Inn.
in cōf. 137. nu. 2. lib. 5. Rol. in cōf. 24. nu. 52. 54. lib. 1.
3. Idem de testimonio t̄ Principis tradunt, idem Craue.
in confi. 272. nu. 16. ver. Secundō probatur, & Gram.
in decif. 59. num. 41. qui dixerunt p̄fāfērri testimonio
notarij. Sic quoq; testibus senioribus t̄ tanq; dignio-
ribus magis credi, quām junioribus affirmant relati à
Tiraquelle de iure primig. in procēmio. nu. 148. sic vi-
ti testimonium p̄fāfērri testimonio mulieris ob maio-
rem dignitatem ſcribit Corsetus in singularibus. in ver-
bo. testis. incipit. Duo testes masculi.
Tertiō vel ea quoq; rōne detegitur dolus t̄ Secretarij, q; dolum is cōmitit, qui rescriptū, & concessionem

modis; vno quod ſoluatur dicto Herera ſolum modō
illa ſumma à militib; legata Hospitali; altero mo-
do, quōd ipſi Herera ſoluatur tota illa ſumma ipſis
militib; debita. & hoc ſecondo modo intellexerunt
Veidor, & Contator, & alij, qui pecuniam numerarū
dicto Herera; ſicut ſuo in examine arteſtātis eſt ipſe
met Herera, & verē ſecondus hic ſenſus magis conue-
nit, & qui delegatis viſus eſt verior, p̄fāſtū, ſi coniunguntur
verba p̄cēum & petitionis Hospitaliarū. Nam verba hāc decreti, ſe libre, numeri ſingularis, re-
peri non poſſunt ad legata, ſed ad illud verbum, todo,
ideſt totum. Si enim Secretarius intellexiſſet de lega-
tis, & donatis petitis in precibus, vbiſ ſuife verbis plu-
ralis numeri, ſicut petum fuit in precibus; hiſ verbis
y ſe libren, y paguen las mandas y legados; hoc eſt li-
brentur, & ſoluantur donationes, & legata. Cum ergo
25 in decreto dictum fuerit; quod libretur illud totum, q;
ex calculis apparet, milites ſuife creditores, & illud
totum fuerit longē maioriſ ſumma quām donatorum,
& legatorum, conſtar, Secretarium ſuife in caſa p̄a-
diſta ſolutionis, & exactioſ ſuila donata, & legata
Hospitali, & propterea p̄dīcta verba, que clarē ſcribe-
re poterat Secretarius, ei nocere debent, iuxta reſpon-
ſum Papiniān in l. veterib. ff. de paſt. cuius verba ha-
bunt. Veteribus placet, paſtione obſcurā vel ambig-
uam venditori & ei, qui locauit, nocere, in quorum
potestate fuit legem apertius conſribere. Hēc Papin.
Nec repugnat quod afferuit Secretarius, decretum,
ſicque t̄ rescriptum debuiſſe intelligi, & interpretari
iuxta preces. l. 1. C. de diuerſis reſcriptis, & c. inter dile-
ctos. ver. ceterum. de fide instrum. & tradunt Rom. in
confi. 455. num. 1. Alexan. in confi. 84. num. 7. lib. 1. in
confi. 75. nu. 12. lib. 5. Dec. in confi. 33. num. 1. in con-
ſil. 197. col. vlt. verbiſ. tertio aduertendum, & in confi.
669. num. 7. Iaf. in l. iuſtitia autem. nu. 1. ff. de iuſtitia
& iure. in l. 1. nu. 7. C. de diuerſis reſcriptis, & in l.
caſas. nu. 5. C. de traſta. Ruinus in confi. 37. nu. 1.
lib. 5. Decius in confi. 55. nu. 4. iuncto. nu. 1. & 2. Go-
zad. in confi. 73. nu. 14. Gram. in decif. 103. nu. 202.
Alciatus in decif. 163. num. 8. ſecundum impressionem
antiquam Lugdunensem, Beretta in confi. 36. num. 9.
Franciscus Beccius in confi. 55. num. 1. 3. 4. Rolandus
in confi. 61. num. 9. lib. 3. Decian. in confi. 86. nu. 49.
& nu. 52. lib. 3. & Surdus in confi. 281. nu. 27. lib. 2.
Nam respondet primō, quod tunc t̄ rescriptum de-
claratur, & intelligitur ſecundum preces, quando eſt
verbiſ ſimpliſib; conceputum, ut ſi Princeps dixit, ha-
vel placet. Ita declarat Floria. in d. l. ſi defensor. §. qui
interrogatus. nu. 2. ff. de interrog. aſtio. & idem ſenſit
Soc. ſenior in confi. 112. nu. 13. in fine, & nu. 14. lib. 4.
Prāterea & ſecondō respondet, rescriptum intelligi
ſecundum preces, quādō eſt aliqua dubitatio circa ver-
23 ba t̄ extrinſeca, ſecū ſi eſt in verbiſ ſubſtantialib; obli-
gatiuſ, ſicut declarando dictum regulam dicti. §. qui
interrogatus docuit Curtius iun. in l. vlt. ſ. labco. nu-
me. 5. in fine. ff. ſi cert. p̄t. noſtro in caſu dubitationem
& obſcuritatem eſt in ſubſtantialib; ſatis eſt mani-
festum, cum verba illa, ſe les deuie le libre. &c. ſint de-
creti ſubſtantialia, & que alterant verba petitionis Ho-
ſpitaliorum. Rurſus & tertio respondet, rescriptū,
24 & t̄ conſeſſionem intelligi, & declarari ſecundum pre-
ces, & petitionem, quando continent indeterminata;
ſecū verō quando confeſſio determinata eſt. Ita ege-
gię Bart. in l. 1. nu. 5. ff. ad leg. Iul. maiest. cum dixit, q;
ſi aliquis petit ſecuritatem eundi, & redeundi, & peti-
tio fuit indeterminata, confeſſio verō fuit determina-
ta, non recipit confeſſio aliquam declarationem, & in-
terpretationem à petitione. Et Bart. ſecuti ſunt congesti
25 à Tiraq. in l. boues. §. hoc ſermonē. limit. 5. ff. de verb.
fig. & accedunt alij nonnulli ex his, quos ſtatim refe-
Liber Duodecimus.

ram. Sic & Abbas in c. inter dilectos. col. 3. verbiſ. nota
bonam. de fide in ſtr. & in c. 2. nu. 5. de tregua, & pace.
Fel. in c. ſuper litteris. nu. . . . verbiſ. limiſ ſcriptis. & in
ſcriptis. Iaf. in l. 1. num. 6. C. de diuerſis reſcriptis. & in
confi. 173. num. 3. verbiſ. item iſta confeſſio. lib. 4. Natta
in confi. 276. num. 1. lib. 2. qui multis comprobat, &
Franciscus Beccius in confi. 55. nu. 2. Porrō in caſu no-
ſtro confeſſio ſcripta in decreto determinata eſt: cum
mandata ſuerit Vedor, & Contator, ut calculos
inirent de reſiduis ſt̄pendiorum militum, & illud to-
tum reſiduum militib; debituſ ſuife libarent d. Herera,
atque ita decreto plus ſuit confeſſum, quām peti-
tum. Petiſ ſanē fuit de donatis, & legati factis militib;
Hospitali. Decretum verō dedit facultatem de toto ſt̄-
pendio reſtantip ipſis militib;. Et hiſ intelligimus nō
obeſſe quod objicebat Secretarij aduocatus, absurdū
25 eſt, quod Princeps t̄ voluerit cōcedere plus quām fue-
rat petiſ, ut tradunt Alex. in confi. 84. num. 7. lib. 1.
Beccius in confi. 55. nu. 1. & Surdus in confi. 49. nu. 4.
& in confi. 105. nu. 20. lib. 1. & in decif. 268. num. 15.
Hoc inquam non obeſſe, quia p̄cītati doctores loquū
tur in dubio, quando nō appetet quid determinatē cō-
ceſſum fuit; qui caſus noſtro non conuenit, ut diximus
ſupra, & p̄terea decreti absurditas nō prouenit à Prin-
cipiſ. sed à Secret. qui plus confeſſit, quām petiſ fuit.
26 Reſpondet tertio, Secretarium t̄ debuiſſe conſribere
decretem, verbiſ claris, & certis, non autē dubijs
eſti interpretandi per relationem ad preces, & peti-
tio nem: cum harum interpretationum ignati ſint homi-
nes in iure non verſati, quos noſtri hoc nomine, idio-
tas, ideft, illiteratos, ut latinē etiam appellat Cicero in
act. ſeptima in Verrem, his verbiſ. Que non modo iſtū
hominiſ ingenioſum atque intelligentem, verū etiā
quemuiſ noſtrum, quos iſtē idiotas appellat. &c. Hos
ſane idiotas ignaros eſſe harum interpretationum ſcri-
bunt Accursius in glo. vlt. in l. quod iſi nepotes. ff. de te-
ſta. tu. dixit, teſtatorem idiotam non intelligere, q; da-
to à ſe tuore filijs, dicatur dediſſe etiam nepotibus: cū
idiota ignoret horum nominum ſignificationē. & Bart.
in l. ſi quis filiab. quam legit cum d. l. quod ſi nepotes.
nu. 3. declarat. Similia ſcribit Socin. ſenior in confi. 37.
27 nu. 1. in ſi. & nu. 12. lib. 3. & inquit, quod t̄ interpre-
tatio, que eſt iuriſ non cadi in ſenſum idiota: ſimilia
quoque ego ipſe ſcripsi in confi. 172. nu. 28. verbiſ ſecun-
dō accedit lib. 2. & in commentarijs de p̄fāsumpt. li. 4.
p̄fāsumpt. vlt. nu. 22. Vedor, & Contatorem, & eorū
miniflōs eſt illiteratos multi examinati teſtes affir-
mant. Et aſſedit quod probatum eſt multis teſtibus, di-
28 & eos officiales t̄ ex ſylo ſuorum officiorum conſueſſe
legeret, & obſeruare verba decretorum, non autē pre-
cum, & petitionum. Secretarius ergo horum conſcius
debebat edere decretā clara. Et hiſ tollit quod aliq; ob-
ijicebat ab aduocato dicti Secretarij, quod ſi ali-
quid deereat in hoc decreto t̄ ſepteſtū quantitatē, libe-
randae, & ſoluenda, poterat deſumi ab expreſſis in peti-
tione, & per ea ſuppleri, vt in ſimiſ ſuife ſoluerit. Craue. in
confi. 609. nu. 6. verbiſ. qua cū ita ſint. lib. 5. Prāterea &
quartō rēndet, Secretariū excessiſ ſe terminos p̄cēum
quib; petita non fuerunt legata Hospitali reliqua à mi-
litib; qui in hoc Medioli. Dominio vita functi erant,
& tamen ipſe Secret. in decreto hoc addidit. Ex quo ſe-
quitur, Secretarium bona fide non conſribere decretū,
vt cōueniret p̄cēum, eſs excedendo. Nec dicatur lega-
ta reliqua à militib; defunctis in hoc Dominio ſuife te-
nuis ſumma, & ob id de eis curandū nō eſſe, iuxta reg.
l. Scio. ff. de integ. reſt. q; de minimis curandū nō eſſt.
Nam responderet, non eſſe ſpectandum, q; dicta legata
fuerint modicē quātitatis: ſed conſiderandū quo animo
Seſr. hoc in decreto ſcriperit. Et ſanē aliter dici nō pōt
eum ſi decretatſe, q; quod ſue tenuis, ſue magna eſſet
F f 2 ſum-